

A közelmúlt Bartók-irodalma

Bartók Béla életműve a XX. sz. zenetörténetének klasszikus értéke. A művésze utáni érdeklődés világszerte növekvőben van. Kompozíciójának játszótságaról szóló adatok évről évre növekednek. Ez a muzsika a szerkesztés minden vonatkozásában forradalmi. Annak idején a szerző keveset nyilatkozott elgondolásairól, így a harmóniai, szölamvezetési és formai problémákra a zenetudósok évtizedek óta keresik a választ. A szerző halála utáni első két évtizedben megjelent néhány feltáró értékű, alapvető mű. Tulajdonképpen ezek nyomán, a 70-es években indult meg a magyar nyelvű tudományos kiadványok hatalmas áradata. Feltétlenül serkentette ezt a folyamatot a Bartók Béla 90. születésnapja és halálának 25. évfordulója alkalmából 1971-ben Budapesten rendezett Nemzetközi Zenetudományi Konferencia. Öt évvel később, 1976-ban ugyan nem történtek hasonló kezdeményezések, de a már addig megjelent kötetek a további felfedezéseket és azok közléseit megkönnyítették, illetve meggyorsították. A magyar kiadók mellett a romániai Kriterion Kiadóval jelentős, magyar nyelvű, Bartókkal foglalkozó munkásságát sem hagyhatjuk figyelmen kívül, mivel az alkotóművész életét elválaszthatatlan Erdélytől, az ottani magyar népdalkutatás legfontosabb eredményeitől, a román né-

pi kultúra egyes területeinek feltárásától és egyáltalán Romániától. A Kriterion kiadványait a magyar könyvterjesztők is terjesztették. Bár a művek legtöbbször a *Könyvvilág* megjelenésük idejében ismertette, hasznosnak látszik összefoglalnunk az 1970-től napjainkig kiadott magyar nyelvű Bartók-irodalmat.

1970 őszén a Zeneműkiadó Vállalat és a szerző angol kiadója közös kiadásban adta ki Bartók Béla nyomtatásban megjelent kompozíciójának angol nyelvű katalógusát.

Ugyanebben az időszakban Gál Zsuzsa kitűnő ismeretterjesztő Bartók-kötete jutott el „Az én zeneszerzőm” sorozatban a gyermekolvasókhöz.

A Kriterion ugyanekkor adta közre Benkő András írását *Bartók romániai hangversenyei (1922–1936) címen.*

A *Documenta Bartokiana* IV. kötete szintén ennek az esztendőnek a terméke. Míg az előbbi műben Bartók Béla életének egy igen kevésbé ismert időszakáról és eseményeiről értesülünk, addig a *Documenta* közli, más dolgozatok mellett, a zeneszerző alig emlegetett első feleségének fontos visszaemlékezéseit.

1971-ben a Kriterionnál jelent meg a *Bartók-Könyv 1970–1971* c. gyűjtemény, amelyben írók, képzőművészek állítanak emléket a magyar mesternek.

Szegő Júlia, az egykori Bartók-tanítvány *Embernek maradni* c. életregnyét ugyanez a kiadó hozta nyilvánosságra.

A Zeneműkiadó Vállalat gondozásában dr. Demény János munkája látott napvilágot *Bartók Béla levelei — Uj dokumentumok* címmel, amely a negyedik levélgyűjtemény volt a zenetudós szerkesztésében. Ez többnyire a külföldről előkerült Bartók-levelek közlése. A jubileum évében rendezett Nemzetközi Bartók Béla Zenetudományi Konferencia 27 előadását tette közzé a Zeneműkiadó Vállalat egy többnyelvű kiadványban.

Lendvai Ernő tanulmányai *Bartók költői világa* címmel a Szépirodalmi Kiadótól kerültek a könyvpiacon. Ez az elemző tudományos mű tovább mélyíti azokat a felfedezéseket, melyeket a szerző régebbi alapvető munkáiban Bartók Béla harmóniai és formavilágáról tárt fel.

A Zeneműkiadó Vállalat publikálta Kroó György műveket elemző, lemez mellékletes *Bartók-kalauz*-át. (Ez a *Kifűző munka* 1975-ben másodszor is megjelent az „Orfeusz” sorozat kezelhetőbb formájában, lemezek nélkül.)

1972-ben a Zeneműkiadó Vállalat a Corvinával közös kiadását (*Bartók Béla élete képekben és dokumentumokban*) Bónis Ferenc szerkesztette. A képanyag és a magyarító szövegek hitelesen tájékoztatnak a zeneművész életéről és annak fontosabb szereplőiről.

A Népművelési Propaganda Iroda kiadásában Bárdos Lajos közreadta a *Bartók-zene stíluselemi* c. művet. (Ez a tanulmány 1974-ben ismét olvasható Bárdos Lajos *10 újabb írás* c. kötete első dolgozataként, amely a Zeneműki-

adónál jelent meg.) — Alapvető stíluselemző tankönyvnek számít ez a munka. Félreérthetetlenül sorolja fel a *Gyermekeknek* és a *Mikrokosmos* elemzése alapján Bartók legfontosabb stílusjegyeit.

1973-ban látott napvilágot a Zeneműkiadónál Bónis Ferenc gondozásában a *Magyar Zenetörténeti Tanulmányok III.* A fontosabb cikkek szerzői: Somfay László, Kroó György, Denis Dille professor, Gergely Pál és Benjamin Suchoff.

1974-ben elsőnek Kroó György minden részletre kiterjedő előszavával jelent meg egy diszalbum a Zeneműkiadónál *Cantata profana* címmel. A Kriterion Kiadó *Bartók-dolgozatok* címmel egy tanulmányközzel jelentkezett. Az erdélyi zenetudósok kutatásai és közlései *bécses darabjai a zeneszerzőről alkotott tudományos irodalomnak*, annál is inkább, mivel könnyebben tudják felkutatni a szükséges adatokat a román könyvtárakban, múzeumokban stb., mint magyar kollégáik.

Denis Dille az Akadémiai Kiadónál jelentette meg, ugyancsak 1974-ben, német nyelven Bartók ifjúkori kompozícióinak tematikus jegyzékét.

Ujfalussy József akadémikus szerkesztésében a *Bartók breviárium* második, javított kiadása látott napvilágot a Zeneműkiadónál. A kötet először 1958-ban jelent meg.

A Kriterion Kiadó Angi István *Zene és esztétika* c. kötetét adta közre, amelynek javarésze Bartók Béla művészetének esztétikai értékelésével foglalkozik. A Zeneműkiadó Vállalat 1975-ben tovább gyarapította jelentős, Bartókról szóló kiadványainak a számát. Werner Fuchss svájci zenetudós, aki nagykövetként évekig képviselte Svájc Szövetségi Alla-

mot Magyarországon, a zeneszerzőről közli mindazokat az adatokat és dokumentumokat, amelyek Bartók gyakori svájci tartózkodásairól és szerepléséről maradtak fenn. A mű fontosságát hangsúlyozza, hogy Bartók köztudottan svájci megrendelésekre írta néhány jelentősebb művét. A könyv címe: *Bartók Béla Svájcban.*

Lendvai Ernő *Bartók és Kodály harmóniavilága* című, nagy figyelmet keltő műve 1975-ben került a könyvforgalomba. Ez az alkotás az 1955-ben nyomatásban közölt *Bartók stílusa* c. alapvető — és az azóta szakkörökben — világszerte elismert mű újrafogalmazása. Megállapításain nem változtatott, de vizsgálódásaiban további három új fő szempont vezette a szerzőt. Először: a bartóki hangrendszert nemcsak a zenei anyag elemzésével vizsgálja, hanem annak történelmi előzményeit kutatja. Második új szempontja alapján megvizsgálja a népzenei hatásokat az életműben. Harmadikként lépésről lépésre bebizonyítja Bartók és Kodály zenei nyelvezetének rokonságát és kiterjeszti kutatásait a Kodály-művekre.

Ujfalussy József akadémikus *Bartók Béla* c. műve *javított kiadásban* jutott az olvasók kezébe 1976-ban. A kiadványt a Zeneműkiadó Vállalat gondozta.

Ugyanebben az évben a régen időszerű Bartók-levélezés gyűjteményes kiadása látott napvilágot. Dr. Demény János a négy korábbi Bartók-gyűjtemény leveleit helyezte megfelelő időrendbe, s rajzolt hiteles képet Bartókról. (Zeneműkiadó)

1976-ban a Gondolat Kiadó egy különleges kiadvánnyal keltett feltűnést. Közreadta Gink Károly és Keresztury Dezső közös alkotását *Változatok Bar-*

tók színpadi műveire címmel. Három albumban a balett és pantomim művésze, a fototechnika művészi alkalmazása és a költséget együttesen terebélyesítik tovább a nagy komponista színpadi műveinek mondanivalóját.

A *Bartók kamarazenéje* c. dolgozatot Kárpáti János alkotta. Felismerései és bizonyításai nagyszerűen értelemzik a hat vonósnegyest és az egyéb kamaraműveket. A további Bartók-kutatások során megállapításaival feltétlenül számolniuk kell a kutatóknak.

1977-ben A Zenei Hetek idején hagyta el a nyomdát Frank Oszkár felsőoktatási célra szánt könyve: *Bevezető Bartók Béla Mikrokosmosának világába* címmel. A tanulmány a *Mikrokosmos* alapján, pontos rendbe szedve leírja azokat a stílusfogásokat, amelyek Bartók művészetére jellemzőek. (Zeneműkiadó)

Felsorolásunk képet ad az elmúlt nyolc esztendő olyan könyvkiadványairól, melyekben Bartók Béláról és művészetéről írtak. Szépirodalom, ifjúsági kiadvány, tankönyvek és tudományos művek szép számú gyűjteménye ez. A gyors ütemben megjelenő munkák egymásnak adtak impulzusokat, egymást segítették világra, egymásra vonatkoznak és egymásból következnek, anélkül, hogy bármelyik jelentősége ezzel csökkenne. Ez a felsorolás a könnyebb áttekinthetőséget kívánja segíteni és felhívni a figyelmet a magyar nyelvű kiadók elismerésre méltó munkásságára.

Vas István Ákos

KÖNYVVILÁG

1977 NOVEMBER 21